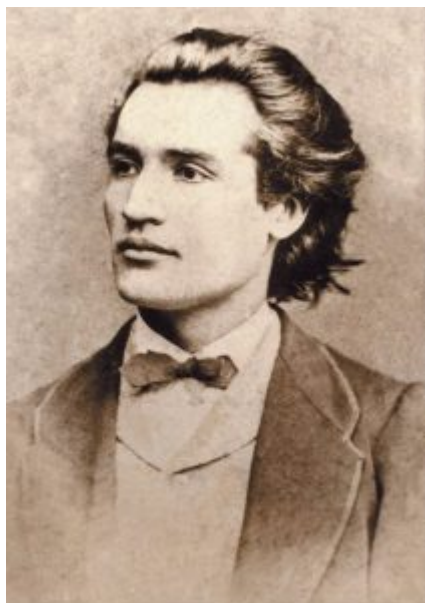

[„LA ANUL 1774...”] – de Mihai Eminescu [30 septembrie 1877]

La anul 1774 au intrat oștirile austriecești, cu disprețul oricărui drept al ginților, în pace fiind cu Poarta și cu Moldova, în partea cea mai veche și mai frumoasă a țării noastre; la 1777 această răpire fără de samăn s-a încheiet prin vărsarea sîngelui lui Grigorie Ghica V. Vod. Fără de lege nepomenită, uneltire mișlească, afacere dintre o muiere desfrînată și între pașii din Bizanț, vînzarea Bucovinei va fi o vecinică pată pentru împărăția vecină, deapururea o durere pentru noi. Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastre mîni o vom deschide deapururea, cu a noastre mîni vom zugrăvi icoana Moldovei de pe acea vreme și șirurile vechi, cîte ne-au rămas, le vom împrăști în aducere aminte, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusalimul. Căci acolo e sfînta cetate a Sucevei, scaunul domniei vechi cu ruinele mării noastre, acolo scaunul firesc al unui mitropolit care în rang și în neatîrnare era egal cu patriarhii, acolo sînt moaștele celor mai mari dintre domnii români, acolo doarme Dragoș, împlînzitorul de zimbri, acolo Alexandru întemeietorul de legi, acolo Ștefan, zidul de apărare al creștinătății.

Iată cum un om din veacul trecut descrie țara:

Această parte de loc – zice el – care acum s-a făcut Bucovina este la munte și are aer rece și sănătos, pe când cealaltă parte a Moldovei este de câmpii călduroase, dar nu atât de prielnice sănătății, căci aici se stîrnesc un fel de friguri și locuitorii nu ajung la vreo vîrstă de bătrîneță adîncă; un om de 70 de ani și încă cel mult de 80 este de-a mirarea. Pe cînd dincolo sînt munți cu pomi și cu alți copaci roditori, pîntre cari curg apele cele limpezi care dintr-o parte și dintr-alta de pe vîrfurile munților se pogoară la vale cu un sunet preafrumos pe aceste laturi, facîndu-le asemenea unei mîndre grădini.

La marginea ei stă Ceahlăul, care în zilele seninate se poate vedea pe vremea apusului soarelui din Cetatea Albă, cale de 60 de ceasuri, și se vede așa de curat ca și cum ar fi el aproape în unghiul țării, iar de la miazănoapte se vede de lîngă apa Ceremușului, unde numai hotarăle Moldovii, ale țării leșești și-ale Ardealului se lovesc. Prin năsipul pîrăielor ce se încep din munți se găsește praf de aur, prin codri sînt cerbi, ciute, căprioare, bivoli sălbatici și, în munții despre apus, o fiară pe care moldovenii o numesc zimbru. La mărime ca un bou domestic, la cap mai mic, grumazii mai mari, la pîntece subțiratec, mai înalt în picioare, cornele, ei stau drept în sus, sînt ascuțite și numai puțin plecate într-o parte. Fiară sălbatecă și iute, poate să saie ca și caprele de pe-o stîncă pe alta. Pe lîngă hotară, despre cîmpuri, sînt mari cîrduri de cai sălbateci. Oile cele sălbatice caută de pășune îndărăpt hrana lor, căci în grumazul cel scurt nu au nici o încheietură și nu pot să-și întoarcă capul nici într-o parte din a dreapta sau din a stînga. Dintre vitele albe, multe mii se duc prin țara leșască la Saxonia sau la Brandenburg și de acolo se duc mai departe. Negușitoria stupilor este multă și în dobîndă.

Unii țărani erau vecini; totuși stăpîinii lor nu aveau putere nici a-i pedepsi cu moarte, ca lucru ce se cuvine numai domnului stăpînitor; nici nu putea ei ca să vîndă pe vreonul

din satul de unde era el născut, nici să-l mute într-alt sat. În alte ținuturi țărani sînt oameni slobozi și așa au ei o volnicie ca un chip de republică, precum în Cîmpul-lung din ținutul Sucevei. Tîrgoveții de pre la orașe și tîrguri sînt moldoveni adevărați și fac negoțatorii cu negoață de mînule lor. Boierii sînt curați moldoveni și socotesc începerea lor de la rîmleni că se trage. Ei sînt împărțiți în trei stări: în cea dentîi sînt boierii acei pe carii îi rînduiește domnul în trebile țării, într-al doilea curtenii sau oamenii cari au de moștenire case și sate, întru al treilea sînt călărimea slujitorilor, care pentru veniturile moșiilor ce li s-au dăruit lor de la Domni sînt datori numai cu a lor cheltuială să iasă cu domnii la oaste. În sfîrșit, sînt răzeșii, cari mai bine s-ar chema oameni de țară, slobozi, ca și partea boierească, numai că acești de pe urmă nu au case țărănești sub stăpînirea lor, ci locuiesc prin sate și-și lucrează pămîntul lor însuși.

Cu toate că mitropolitul de Moldova își ia bloagoslovenia de la patrarhul de Țarigrad, dar nu este supus lui, el cei trei episcopi moldovenești pun mînele lor pe deasupra celui ales și după aceea Vodă roagă pe patriarhul ca să întărească în vrednicie pe acel de curînd mitropolit, care patriarhul neapărat trebuie s-o facă. Mitropolitul nu dă nimica Patriarhului și nu este nicicacum îndatorit ca să înștiințeze pe el pentru pricinele bisericesti de la Moldova sau să-l întrebe la vro socoteală de aceste, ci el are asemenea volnicie ca și patriarhul.

Din toate acestea, scrise de mîna bătrînească, se vede curat că stat și biserică erau neatîrnate, că clasele societății erau libere, căci pînă și vecinii, îndeobște colonizați, aveau scutirile și dreptățile lor, c-un cuvînt un popor liber de țărani și de păstori. Și cum era acest popor se poate judeca de împrejurarea că chiar la 1777, Austria avea de scop a împărți Bucovina în "ocoale de oșteni pedestri" după cum era în Slavonia și în Croația, căci, zice vechiul manuscript,

„lăcuitorii au la slujba războiului putere și îndrăzneală, iar spre plata birului nu au bani”.

Si ce au devenit astăzi obârșia Moldovei? Făgăduit-au fost Austria s-o ție în vechile ei legi și obiceiuri, bunurile mănăstirești să le întrebuițeze spre ridicarea poporului moldovenesc, răzășii să rămîie întru ale lor, tîrgoveții întru ale lor și multe alte lucruri au făgăduit.

Și ce au făcut în țară? Mlaștina de scurgere a tuturor elementelor sale corupte, loc de adunătură a celor ce nu mai puteau trăi într-alte părți, Vavilonul babilonicei împărății. Deși după dreptul vechi judanii n-aveau voie nici sinagogi de piatră să aibă, astăzi ei au drept în mijlocul capitalei havra lor, iar asupra țării ei s-au zvîrlit ca un pîlc negru de corbi, espropriind palmă cu palmă pe țăranul încărcat de dări, sărăcit prin împrumuturi spre a-și plăti dările, nimic prin dobînzile de Iudă ce trebuie să le plătească negrei jidovimi. Și asta, în jargonul gazetelor vieneze, se numește a duce civilizația în Orient. Oameni a cărăr unică știință stă în vînzarea cu cumpănă strîmbă și înșelăciune au fost chemați să civilizeze cea mai frumoasă parte a Moldovei.

Poporul cel mai liber și mai îngăduitor și-au plecat capul sub jugul celei mai mizerabile și mai slugarnice rase omenești. Pămîntul cel mai înflorit încape palmă cu palmă în mîinile cele mai murdare, raiul Moldovii se împle de neamul cel mai abject. Și fiindcă la toate aceste procese de expropriare agenții de împlinire au tantiemele lor, de aceea jidovimea și judecătorii merg mîină în mîină sub pajura creștină cu două capete.

Fără a vărsa o picătură de sînge, fără muncă, fără inteligență, fără inimă o rasă care, în înjosirea ei, nu are asemănare pune astăzi mîina pe un pămînt sfînt, a căruia apărare ne-au costat pe noi rîuri de sînge, veacuri de muncă, toată inteligența noastră trecută, toate mișcările cele mai sfinte ale inimei noastre.

Și e plină de străini,
Ca iarba de mărăcini;
Și e plină de dușmani
Ca rîul de bolovani.
Iar mila străinului
E ca umbra spinului:
Cînd vrei ca să te umbrești,
Mai tare te dogorești.

De aceea cînd știm pentru ce a căzut voevodul moldovenesc nu trebuie să-l plîngem. „Ce mă plîngeți pe mine, că nu sînt de plîns. Mie s-au hotărît bucuria dreptilor, cari n-au făcut lucruri vrednice de lacrimi”. De plîns e țara, care prin moartea lui totuși n-au fost scutită de cea mai aspră trunchiare.

La Putna un călugăr bătrîn mi-a arătat locul înlăuntrul bisericii în care stătea odată aninat portretul original al lui Ștefan Vodă. După original el au fost mic de stat, dar cu umere largi, cu fața mare și lungăreață, cu fruntea lată ochii mari plecați în jos. Smad și îngălbenit la față, părul capului lung și negru acoperea umerii și cădea pe spate. Căutătura era tristă și adîncă ca și cînd ar fi fost cuprins de o stranie gîndire... Coroana lui avea deasupra, în mijloc, crucea toată de aur, împodobită cu cinci pietre nestimate. Sub crucea coroanei urmau Duhul sfînt, apoi Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvîntînd, cu stînga țîind globul pămîntului, pe cercul de margine al coroanei un rînd de pietre scumpe de jur împrejur. Îmbrăcat era Vodă într-un strai mohorît cu guler de aur, iar de gît îi atîrna un engolpion din pietre și mărgăritare. Cîmpul portretului era albastru, în dreapta și în stînga chipului perdele roșii.

Am întrebat ce s-au făcut originalul?

Călugărul au răspuns ce însuși auzise.

Într-una din zilele anului 1777, la miezul nopții, Buga, clopotul cel mare, a-nceput să sune de sine, întâi încet, apoi tot mai tare și mai tare.

Călugării treziți din somn se uitară în ograda mănăstirei. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului ce creștea treptat, biserica se lumina de sine înăuntru de o lumină stranie și nemaivăzută. Călugării coborîră într-un șir treptele chiliilor, unul deschise ușa bisericii... în aceea clipă clopotul tăcu și în biserică era întuneric des. Candelile pe mormîntul lui Vodă se stinseră de sine, deși avuse untdelemn îndestul.

A doua zi portretul voevodului Moldovei era atît de mohorît și de stins, încît pentru păstrarea memoriei lui un călugăr ce nu știa zugrăvia, au făcut copia ce există astăzi.

Aprinde-se-vor candelile pe mormînt? Lumina-se-va vechiul portret?

MIHAI EMINESCU

OPERA POLITICA

1870 – 1877

ALBINA, FAMILIA, FEDERATIUNEA, CONVORBIRI LITERARE, CURIERUL DE IASI

EDIȚIE CRITICĂ ÎNTEMEIATĂ DE P E R P E S S I C I U S

EDIȚIE CRITICĂ ÎNGRIJITĂ DE MUZEUL LITERATURII ROMÂNE

Coordonator DIMITRIE VATAMANIUC

Editura Academiei RSR, 1980

Pag. 275

Mihai-Eminescu.Ro